

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravniki prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., TOREK, 29. FEBRUARJA (FEB. 29), 1944 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 42

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Japonci pognani nazaj na vseh frontah v Burmi

Ruske čete prodirajo proti baltiskim državi-
cam v loku 130 milj dolge fronte in drob-
e odpor nemške sile. Moskva naznanila okupa-
cijo čez 600 naselbin v zadnjih šestih dneh.
Šeststo ruskih letal metalo bombe na glavno
finsko mesto. —Peta ameriška armada odbi-
la nemške napade na svoje pozicije pri Cas-
sinu. Zavezniki ujeli 14,000 nemških voja-
kov od začetka vojnih operacij v Italiji. —
Ameriške bojne ladje in letala potopila štiri
japonske parnike pri Rabaulu

New Delhi, Indija, 28. febr.—Čete
Zavezniško prodiranje skozi
džunglo v Burmi je potisnilo Ja-
ponce nazaj na vseh frontah v
razdalji 500 milj od Akyaba na
jugu do doline Hukawang na se-
veru, se glasi tukajšnje uradno
poročilo. Najbolj se odlikujejo
anglo-čete iz Afrike, ki so v
ofenzivi 50 milj severno od
Akyaba.

London, 28. febr.—Sovjetske
čete prodirajo naprej proti bal-
tiškim državičam in drobno od-
por nemške sile. Prve so dosele na
zemlje, ki je oddaljena samo
štiriinajst milj od Pskova, želez-
niškega in komunikacijskega
centra.

Prodiranje se vrši v loku 130
milj dolge fronte v severni Ru-
siji. Moskva poroča, da so rdeče
armade okupirale v zadnjih
dneh čez 300 vasi in naselbin.
Med temi sta Čeremša, 14 milj
od Pskova in Maslogstij, 20 milj
severozapadno od Pskova.

Sto milj južno je v akciji dru-
ga sovjetska sila, katere je v
prodiranju od Novosokolnikova
okupirala Pustoško, železniški
center in presekalna cesta na
južnovzhodni strani Pskova. V
zadnjih 24 urah je prodrla 12
milj daleč in dospela do točke,
ki je oddaljena 19 milj od Idrice,
zadnje železniške postaje v
severni Rusiji, ki je še pod nem-
sko kontrolo. Ruski oddelki se
bližajo Latviji in prvi so odda-
ljeni samo 40 milj od meje te
baltiške države.

V akcijah na vseh frontah so
ruske armade reokupirale čez
600 mest in vasi v zadnjih šestih
dneh. Moskva poroča o uspeš-
nih ruskih operacijah proti nem-
ški sili znotraj stare Poljske in
na ozemlju okrog Krivoj roga,
središča rudnikov Krivoje, ki je
bil zavzet zadnji teden.

Rusi so odbili nemške napa-
de na svoje pozicije pri Lutsu,
mestu, ki je padlo 5. februarja.
To leži 85 milj zapadno od stare
poljske meje. Nemško povelj-
stvo je zagnalo nove čete v bit-
ke, da ustavi prodiranje sovjet-
skih čet v smeri Pskova, kjer
se odpira pot v Latvijo in južno
Estonijo.

Stockholm, Švedska, 28. feb.
Šeststo ruskih bojnih letal je
metalo bombe na Helsinki, glav-
no finsko mesto, dvanaest ur. To
je bilo opozorilo Finski, naj se
umakne iz vojne.

Bombe so porušile veliko šte-
vilo poslopij in znetile ogrom-
ne požare. V Stockholm dospela
poročila pravijo, da je vse
mesto v plamenih. To je bil
največji ruski bombni napad na
Helsinki v sedanji vojni.

Napad je povzročil paniko med
prebivalci. Središče Helsinkia
je bilo glavna tarča bomb. Uni-
varna trgovska poslopja in
nastana hiša so v razvalinah.
Črna železnica je morala usta-
viti promet, ko so bombe porušile
električno centralo. Člani
russkega štaba so morali zapu-
sti glavni stan v hotelu
Kempu, ko so začele padati
bombe. Poročilo trdi, da je bilo
70 odstotkov poslopij porušeni
in preostalih v teku bombard-
iranja iz zraka.

Stalin dobil poljsko spomenico

Vlada pojasnila svoje stališče

London, 28. febr.—Doznava-
se, da je premier Stalin dobil od
premierja Churchilla spomenico
poljske ubežne vlade s kome-
ntarjem. Poslanico, ki je bila po-
slana v Moskvo, je izročil Chur-
chillu Stanislav Mikolajczyk,
predsednik poljske vlade.

Mnenje prevladuje, da Chur-
chillove opazke so v soglasju z
odlomki njegovega govora v
parlamentu, ki so se nanašali na
konflikt med poljsko ubežno
vlado in sovjetsko Rusijo.

Točke poljske spomenice so
značilne, ker razkrivajo stališče
poljske ubežne vlade glede kon-
flikta z Moskvo.

Curzonova linija je začasno
zavržena kot vzhodna meja
Poljske.

Začetanje nove meje med
Poljsko in Rusijo naj se odloži.
Potegne naj se začasna demar-
kacijska linija vzhodno od Vilne
in Lvova. Rusija naj bi upravi-
ljala pokrajine na vzhodni strani
te linije, Poljska pa one na
zapadni strani.

Spremembe v sestavi poljske
vlade se ne izvrše zaradi zuna-
njega pritiska.

Poljska vlada na podlagi bo-
doče varnosti izraža dvom v
pravičnost aneksije Vzhodne
Prusije.

Podtalne poljske organizacije
so instruirane, naj sledujejo z
ruskimi četami na poljskem o-
zemlju, ki so ga zasedle v prodi-
ranju proti zapadu.

Irška mora ostati nevtralna

Dublin, Irška, 28. febr.—Prem-
ier Eamon de Valera je v svo-
jem govoru v Cavanu dejal, da
mora Irška ostati nevtralna, za-
eno pa vzdrževati svojo obramb-
no silo na višku sposobnosti.
"Nevtrnost se je povečala, ker
se bojišče približuje Irski in
morda čas, ko bo morala prijeti
za orožje in braniti svoje pravi-
ce, ni daleč," je dejal.

PROTEST PROTI ZAPIRANJU VOJNIH TOVARN

Reprezentant unije CIO okrcal vojni de-
partment

STAVKA V JEKLAR- NI PREKLICANA

Washington, D. C., 28. febr.—
Obdolžitev vsebuje pismi,
poslani senatorju Trumanu, de-
mokratu iz Missourija in načel-
niku odseka za preiskavo vojne
produkcije, in vojnemu podtaj-
niku Robertu P. Pattersonu.
Nixon trdi, da preti kot posled-
ica izvajanja programa izgu-
ba zaslužka 50,000 delavcem,
uposlenih v vojni tovarnah v
osrednjih in zapadnih državah.

"Vojni department drži tisoče
delavcev v tovarnah na vzhodu,
dočim jih v osrednjih in zapad-
nih državah poslavlja," pravi
Nixon. "Department zapira to-
varne, ki jih poseduje vlada, ne
pa tovarne privatnih kompanij."

Nixon trdi, da namerava vojni
department v marcu odsloviti
14,000 delavcev v St. Louisu,
Mo., 1600 v Independence, Mo.,
2600 v East Altonu, Ill., 5600 v
Minneapolis, Minn., 8000 v
Evansville, Ind., in 4000 v Des
Moinesu, Ia. Nadaljnji tisoči
delavcev bodo prizadeti kot po-
sledica zapiranja vojni tovarn
v drugih mestih, kjer ima vla-
da tovarne in za katerih zgra-
ditev je potrošila milijone dol-
larjev.

Pittsburgh, Pa., 28. febr.—
"Divja" stavka v jeklarni Car-
negie-Illinois Steel Corp. v
Clairtonu je bila preključena in
pričakuje se, da se bodo vsi
stavkarji vrnili na delo. Skoro
10,000 delavcev je bilo prizade-
tih zaradi stavke.

Fort Wayne, Ind., 28. febr.—
Uradniki avtne unije CIO so na-
znanili, da se bo okrog tisoč čla-
nov te unije, ki so zastavljali v
tovarni International Harvester
Co., vrnilo na delo. Stavko je
izzval spor med unijo in kom-
panijo glede starostnih pravic.

Domače vesti

Milwauška vesti

Milwaukee.—Dne 20. t. m. je
56-letni Anton Saffran (Zafran),
član društva 16 SNPJ, padel ta-
ko nesrečno na potu v prodajal-
nico, da si je zlomil nogo. Pa-
dec je bil tako silen, da so siro-
maku kar kosti gledale iz noge
in kri mu je tekla curkoma. Bil
je takoj odpeljan v bolnišnico,
kjer je čez dva dni umrl za za-
strupljenjem krvi. Rojen je bil
v Smihelu pri Novem mestu in
po poklicu je bil izdelovatelj
smotk. Tu zapuša žena, sina
in dve hčeri, v Clevelandu pa
sestro.

Is Minnesota

Gilbert, Minn.—Dne 20. t. m.
je v bolnišnici umrla rojakinja
Josephine Pleše, stara 33 let in
rojena tukaj.

Novi grobovi v Clevelandu

Cleveland.—Dne 24. febr. je
po kratki bolezni umrl Jos. Le-
var, star 60 let in doma iz Le-
garja na Primorskem. V Ameri-
ki je bil 40 let in bil je sousta-
novitelj društva 477 SNPJ in
Slovenske delavske dvorane na
Prince ave. Pokojnik je bil tu-
di aktiven pri Cankarjevih usta-
novi in pred leti je redno dopi-
soval v Prosveto; bil je član so-
cialističnega pevskega zbora
Zarje in aktiven v delavskem gi-
banju. Zapuša štiri sinove in
dve hčeri.—Dne 25. t. m. je v
bolnišnici umrl 23-letni Joe Ze-
vnik, rojen tukaj, ki zapuša ma-
ter, brata pri vojakih in tri se-
stre.—Dne 25. t. m. je umrla Mary
Tomazin, stara 62 let in rojena v
Penikvah pri Trebnjem na Do-
lenjskem. V Ameriki je bila 38
let in zapuša moža, tri sinove
(eden pri vojakih), štiri hčere,
dva vnuka in dva brata.—Dne
24. t. m. je v bolnišnici umrla
Agnes Rošelj, roj. Kenig, stara 59
let in vdova, doma iz Smuka pri
Starem logu od Kočevja. V
Ameriki je bila 52 let in zapu-
ša sedem otrok.

Is New York

New York.—Dne 28. febr. je v
Homesteadu na Long Islandu
umrla za rakom rojakinja Eli-
zabeta Kraus, stara 42 let. Zapu-
ša moža, sina, brata in tri se-
stre.

Nov grob v Kanadi

Kirkland Lake, Ont.—Pred
dnevi je umrl po dveletni bo-
lezni Frank Držar, samski, star
44 let in doma iz Brezovice pri
Trebnju. V Kansas Cityju za-
puša strica.

Nova vladna kriza v Argentini

Nekateri vojaški čast-
niki lojalni Ramirez

Montevideo, Urugvaj, 28. febr.
—Nepotrjena poročila iz Bu-
enos Airesa pravijo, da je pred-
sednik Pedro Ramirez vtihota-
pil dokument, vsebujoč njegovo
resignacijo, v roke Nicholas
Repetta, načelnika argentinske-
ga vrhovnega sodišča, in s tem
omajal režim Edelmira J. Far-
rella in da je ta zdaj v nevarno-
sti padca. Slednji je bil pod-
predsednik Argentine pred re-
signacijo Ramirez.

Prva poročila iz Argentine so
se glasila, da je Ramirez odstopi-
l "zaradi slabega zdravja" in
da je začasno izročil predsedni-
ško oblast Farrelu. Sedaj se do-
znava, da je Ramirez podpisal
duplikatno resignacijo zadnji
četrtlet in da je eno kopijo po-
slal Repettu, v kateri je na pod-
lagi argentinske ustave imeno-
val vrhovno sodišče za svojega
naslednika.

Če bo Repetto storil korake v
smislu besedila Ramirezove re-
signacije, bo Farrellov režim
padel avtomatično. On se še ni
odločil in čaka na razčiščenje
situacije.

Druga poročila trdijo, da so
nekateri vojaški častniki še ved-
no lojalni Ramirez. Med temi
je polkovnik Filomeno Velasco,
načelnik policije v Buenos Ai-
resu. Člani zunanjih diploma-
tičnih zborov so izjavili, da bodo
ameriške republike kmalu, pojas-
nile svoje stališče napram nove-
mu argentinskemu režimu.

Dovoz orožja v Rusijo uspešen

Velika ameriška
pomoč sovjetom

Washington, D. C., 28. febr.—
Leo T. Crowley, načelnik admi-
nistracije ameriške pomoči zu-
nanjim državam na podlagi po-
slojino - najemniškega zakona,
poroča, da 99 izmed 100 parni-
kov, ki vozijo orožje, strelivo,
živila in druge potrebščine v Ru-
sijo, pride srečno v sovjetske
luke. To velja za preteklo leto.
V letu 1942 so osištene podmornice
in bombniki potopili dvanaest
izmed vsakih sto parnikov, ki so
bili na poti v Rusijo.

Crowley je dejal, da se je ne-
varnost s strani nemških pod-
mornic, ki so napadale ameriške
parnike, zmanjšala. Sovjetska
unija je dobila od Amerike v
preteklem letu 5,400,000 ton bla-
ga vseh vrst, 1. 1942 pa 2,800,000
ton. Od oktobra 1. 1941 je Ame-
rika poslala Rusiji 8,400,000 ton
blaga v vrednosti \$4,243,804,000.
Poročilo, ki ga je Crowley
pravkar objavil, pravi, da je Ame-
rika poslala Rusiji do 1. ja-
nuarja tega leta 7800 bojnih
letal, 4700 tankov, čez 170,000
tovornih avtov, 33,000 "jeepov",
25,000 drugih motornih vozil,
6,000,000 parov vojaških čevljev,
1,350,000 ton jekla, 384,000 ton
aluminija; bakra in drugih ko-
vin, 740,000 letalskega gasolina
in 145,000 strojev za čiščenje
olja ter 177,000 ton streliva.
Poleg tega je Amerika poslala
Rusiji ogromne količine živil
vseh vrst.

Srbi preprečili Adami- čev govor v Garyju.

Gary, Ind., 28. febr.—Pisatelj
Louis Adamič, predsednik Zdru-
ženega odbora jugoslovanskih
Amerikancev, ne bo govoril 19.
marca v Spominskem auditori-
ju, lastnihi šolskega odbora, ker
je Ralph L. Muller, pomožni
nadzornik javnih šol, preključil
zadevno dovoljenje pod prit-
skom Srbov, pristahev generala
Mihajloviča. Tako je spor med
podporniki Mihajloviča in pod-

PARTIZANI RE- OKUPIRALI STRA- TEGIČNE OTOKE

Sin britskega premierja
Churchilla obiskal
Tita

ZAVEZNIKI NAPAD- LI REKO

London, 28. febr.—Partiza-
ni so reokupirali večino strate-
gičnih otokov, ki ščitijo dostope
do dalmatinskega obrežja, v
protiofenzivi, katero podpirajo
enote zavezniške bojne mornari-
ce in letalske sile, pravi nazna-
nilo iz glavnega stana jugoslo-
vanske osvobodilne armade.

Partizani so začeli protiofenzi-
vo proti nemški sili na otokih,
ko so dobili velike količine orož-
ja, streliva in bojne opreme od
zaveznikov, pravi naznanilo.
Enote zavezniške pomorske in
letalske sile igrajo važno vlogo
v protiofenzivi.

Drugo naznanilo pravi, da so
Nemci začeli ofenzivo proti
partizanom v beneški Sloveniji
in naleteli na odločen odpor. To
omenja tudi ljute bitke med
Nemci in partizani na Štajer-
skem ob progi železnice Celje-
Maribor. Glavni stan maršala
Tita je prej poročal, da so parti-
zani zadali težke udarce nemški
motorni diviziji v bitki pri No-
vem mestu na Dolenjskem in
izvršili uspešne napade na nem-
ške vojaške posadke v drugih
slovenskih krajih.

London poroča, da je stotnik
Randolph Churchill, sin brit-
skega premierja, konferiral z
maršalom Titom, poveljnikom
jugoslovanske osvobodilne ar-
made. Mnenje prevladuje, da je
skočil na jugoslovanska tla z
letala, ki ga je pripeljal tja.

Stotnik Churchill je star 32
let in bil je prvi član britskega
parlamentarja, ki se je pridružil
oddelku padalcev. Leta 1941 je
šel z enoto "komandotov" na
Srednji vzhod, kjer je dobil tež-
ke poškodbe pri avtni nesreči.
Naslednje leto se je vrnil v ak-
cijo v severni Afriki.

Namen njegove misije ni bil
razkrit. Sodi se, da je bila po-
vezana z britskimi napori vse-
stranske pomoči jugoslovanskim
partizanom.

Komunike iz glavnega stana
maršala Tita pravi, da so parti-
zani zavzeli nemško vojaško le-
tališče pri Trzinu, Slovenija. Ta
dalje pravi, da je nemška divi-
zija Prinz Eugen začela ofenzivo
v Hercegovini in da je bil eden
polk te divizije poražen v bitki
s partizani pri Gačku.

Premier Churchill je v svo-
jem govoru v parlamentu zad-
nji tork razkril, da je polkov-
nik Frederick William Dampier
Deakin, njegov prijatelj, dospel
v Jugoslavijo skoro pred enim
letom in da je bival v glavnem
stanu osvobodilne armade osem
mesecev.

Stockholm, Švedska, 28. febr.
—Bombe, katere so ameriški le-
tali metali na Reko zadnji četr-
tek in petek, so povzročile
ogromno škodo po poročilu, ki
ga je objavila po nacijskih kon-
trolirani škandinavska časniška
agencija. Bombe so ubile sto
ljudi, pravi poročilo.

porniki maršala Tita, ki je na-
stal na konvenciji srbske pravo-
slavne cerkve v Chicago zadnji
teden, dobil odmev v Garyju.
Muller je dobil peticojo s prote-
stom od Srbov, ki je rezultirala
v preklicu dovoljenja. Peticojo
je med drugimi podpisal Louis
Christopher, predsednik Srbske
narodne zveze in bivši mestni
odbornik.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Zdravstveno dravstvo (izven Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co. \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosestevstvo \$8.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (trike, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

1944

Datum v oglepaju na primer (February 29, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pona-vite je pravčasno, da se vam lost ne ustavi.

Kdo bo preobrazil Nemce?

Pred kratkim so poročali, da se trije glavni zavezniki (Amerika, Anglija in Rusija) že posvetujejo med seboj glede pogojev premirja za Nemčijo. Zavezniki hočejo, da bodo imeli pogoje pripravljene za vsak primer nacističke kapitulacije, da ne bo kakšnih neljubih zadržkov, kakršni so se pripetili v zadnjem septembru, ko je Italija kapitulirala.

Razume se, da razen odgovornih mož na vrhu ne ve nihče, kakšni pogoji se pripravljajo za Nemčijo v podrobnostih. Nekateri pogoji so evidentni, kakor n. pr. vojaška okupacija in zavezniška vojaška vlada nemške dežele, totalna razorožitev in oddaja vsega teškega orožja ter vojnih pripomočkov, izročitev glavnih vojnih kriminalcev itd. Vse to je gotovo na listi.

Fizična razorožitev Nemčije ne bo tako težka stvar, dasi lahko traja več mesecev, predno bo dežela korenito očiščena. Velik problem pa bo mentalna razorožitev. O tej zadevi razpravljajo razni člankarji v Ameriki že dolge mesece.

Da je mentalna razorožitev Nemcev potrebna, o tem ni spora na zavezniški strani; protinacistički Nemci v Ameriki, Angliji in v drugih deželah, bodisi begunci ali naseljenci, so na prvem mestu, ki naglašajo to potrebo. Vprašanje je, na kakšen način se bo to vršilo in kdo bo vršil. Tukaj je spor.

Če zavezniki resno mislijo na preobrazbo nemškega ljudstva, tedaj gotovo že imajo kakšne načrte glede tega v premirovni pogodbi. Začeti bo treba takoj čim mine vojna. Premagani Nemec bo sicer oddal puško, ampak nacistička vero bo obdržal v glavi in srcu—in z nacističko vero obdrži sovraštvo do vsega, kar ni nacističko. To pomeni, da bo razorožen le napol in še vedno bo nevaren zmagovalcem. Kako mu izbiti nacističke ideje iz glave? Kako ga pretvoriti v demokratičnega človeka, ki bo kooperiral z zavezniškimi? Kako pretvoriti milijone Nemcev, odraslih in mladine, ki so bili deset let v fanatični nacistički šoli in nimajo pojma o demokraciji?

To so vprašanja, ki obsegajo mentalno (miselno) razorožitev. Ameriški in angleški psihološki strokovnjaki, ki se najbolj pečajo s tem vprašanjem, pravijo, da je najmanj 100.000 Nemcev, ki so v tem oziru neozdravljivi; to so lokalni nacistički voditelji in učitelji, rezni zaupniki nacističke stranke in nižji poveljniki Gestapa, eksekutorji vseh mogočih zločinov v domišljinskih koncentracijskih taboriških in v okupiranih deželah. (Na vrhovne glave kot so Hitler, Goering, Goebbels itd. sploh ne računajo, ker ti ne bodo živi čakali na premirje.) Mnenje glede teh individvij je, da se ne bodo nikdar izpreobrili in nekateri sugerirajo, da zmagovalci lahko store z njimi le dvojce: izgon iz Nemčije ali fizična likvidacija.

Med gornjimi in potlačeni demokratičnimi elementi na dnu je milijonska masa Nemcev, ki so bolj ali manj prežeti z nacističko vero in kateri bodo zelo nesrečni po porazu, vendar večinoma ne bodo nevarni. V svojem obnašanju bodo pasivni in hladni napram zavezniškimi okupatorjem. Podatna nacistička propaganda, če je ne bodo zmagovalci hitro zatrli, bo črpala iz te mase, posebno iz mladine v tej masi, svoje bodoče privržence.

To je tista plast nemškega prebivalstva, za katero bo potrebna preobrazba oziroma prevzgoja, predno bo večina nemškega ljudstva sposobna za demokracijo in sodelovanje v bodoči svetovni organizaciji. Ameriški zvedenci so mnenja, da ta plast ni brezupna—razen morda neke manjšine—in bi se dala preleviti za novo življenje s pogojem seveda, ako zmagovalci izberejo pravi način nove vzgoje.

Velika večina zvedencev je proti temu, da bi tuji, na primer Američani ali kdor koli, vzgajali to nemško maso za demokracijo. Nekateri zagrizenci na Angleškem namreč zahtevajo, da se nemški jezik sploh zatve v javnosti in nadomesti z angleščino v šolah Nemčije. Baš to bi naredilo iz Nemcev skrajne in trajne sovražnike za ves ostali svet. Edina pot, ki preostaja in obeta uspeh, je, da se preobrazba Nemcev prepusti demokratičnim Nemcem pod kontrolo zmagovalcev. Za to nalogo je dosti Nemcev v tujini in precejšnje število jih je tudi doma. Oni, ki pravijo, da so nemški demokrate največji sovražniki nemških nacistov, niso daleč od resnice.

Vsaka preobrazba, pa naj jo izvaja kdor hoče, bo pa brez uspeha, če bo Nemčija po vojni ekonomsko, politično in socialno tako potlačena in degradirana, da se bo smatrala za narod izvržencev in hlapcev. Vsi resni ljudje v zavezniških deželah se strinjajo, da za nacističke zločince ne sme biti nobenega usmiljenja, ampak za ostale Nemce ne sme biti nobenega statusa degradacije, nobenega maščevalskega zaničevanja.

Prav tako se ne bo masa nemškega ljudstva iznebila svojih nacističnih blodenj, če bodo zmagovalci sami po vojni pozabili na svoje demokratične deklaracije in obljube, ako bodo osvojene narode gospodarsko izkoriščali in sploh, če bodo s svojimi imperialističnimi akcijami pokazali, da jim ni nič za lepe principe svobode, o katerih so govorili med vojno.

Ako bodo zavezniki hoteli ubiti idejo agresivnosti in maščevalnosti pri Nemcih, bodo sami morali opustiti agresivnost in maščevalnost na svoji strani. Nemci se ne bodo navzeli demokracije, če bodo videli, da na primer Angleži ne privoščijo svobode Indijcem, da Američani smatrajo svoje zamorce za nižja bitja in ruski sovjeti le govore o demokraciji, v dejajih je pa nikjer ni.

Nemci—kakor vsi ostali narodi s totalitarnsko vzgojo—bodo najprej demokratizirani z zgledi velikih narodov. Če jim bodo Američani, Angleži in Rusi dali dober zgled, ne bo zanje nobenega razloga, zakaj ne bi čim prej opustili svoje nacističke blodnje in kooperirali z dobro voljo za blagostanje in napredek vseh ljudi.

Glasovi iz nasebina

Nekaj iz Detroitja

Detroit. — V nedeljo, 20. febr. se je vršil shod z veselico v Slovenskem delavskem domu. Priredba je bila pomembna in ves prebitek namenjen za pomoč hrabrim partizanom v Jugoslaviji, kjer se bore, trpe, gladujejo in umirajo za svobodo naroda, katerega so nacisti in fašisti hoteli popolnoma uničiti. Požgali so jim stoletne hiše in domačije, v katerih so živeli generacija za generacijo. Pobrali so jim vse, kar so mogli odpeljati, oskrnili matere in hčere, jih veliko pomorili, zdrave in za delo sposobne pa odgnali na suženjsko delo v Nemčijo in mnogo jih tudi pomatili v koncentracijska taborišča.

Ta bičani narod nas milo prosi pomoči. Proti svojim tiranom in morilcem se je tudi postavil v bran in organiziral svojo osvobodilno fronto ali gerilsko vojsko, ki se že nad dve leti bori proti nacistični tako junaško, da jo občuduje ves svet. Partizani niso požgalci, niso morilci, niso razbojniki kot so jih nazivali nasprotniki naroda. Oni so borci za svobodo in pravično stvar.

In ker je bila ta priredba namenjena za pomoč tem nesmrtnim junakom, bi človek pričakoval, da bodo detroitski Slovenci in drugi Jugoslovani napolnili dvorano SDD do zadnjega kotička. Na žalost pa moram poročati, da je bila udeležba zelo slaba, dasi bi lahko sami detroitski Slovenci napolnili štiri ali pet takih dvoran. Na shodu ni bilo niti sto ljudi, kljub temu pa je bilo nabranih prostovoljnih prispevkov čez \$300. To je dokaz, da je bila ta mala skupina sestavljena iz samih zavednih in poštenih ljudi, ki razumejo težki boj, ki ga bijejo partizani v Jugoslaviji. Imena darovalcev in točni računi bodo objavljeni, da se bo lahko vsa kdo prepričal, tudi oni, ki niso prišli in kar ne bo pozabljeno.

V Detroitu imamo nekaj Jugoslovanskega radijskega kluba, ki ima svoj program vsako nedeljo od 10:30 do 11. ure dopoldne. Lahko bi veliko koristilo, če bi služili izobrazbi in kulturnim potrebam detroitskih Jugoslovancev, ampak služijo le privatnim žepom male skupine posameznikov. Ta radijski klub služi le kramarstvu, kajti na programu ni drugega kot — kratke, rojstni dnevi, ženitovanje in čestitke. To rešuje — za dolarje — le napuh ljudi in privatnemu dobičku teh radijskih kramarjev.

Ko oglašajo po radiu, se vedno sklicujejo na Srbe, Hrvatse in Slovence. Ampak Slovenci nimajo prilike, da bi oglašali vsaj važno veselico, shod ali drugo priredbo. V enem letu, odkar ta klub obstoji, smo Slovenci dobili samo pet minut časa.

Za prej omenjeno priredbo v prid partizanom je imel Frank Modic vse urejeno, kot mu je bila dana naloga po pripravljanih nem obdoru, da oglašajo po radiu. Dobil je muzikante, da bi igrali par slovenskih komadov. Odbor tega radiokluba mu je

obljubil čas na programu, ko bi imeli nastopiti, so jih pa na stran porinili. Nekaj minut časa v korist hrabrim in nesmrtnim partizanom ni bilo bilo na razpolago; oni le naj-krvave in umirajo za svobodo naroda. Bil pa je čas za puhle in napuha polne čestitke — seveda za dolarje. Pa recite, da to ni kramarstvo najbolj ponižujoče vrste.

Zakaj se ta radijski klub imenuje "jugoslovanski"? Zakaj izrablja naše ime — Slovenci — če pa nas ignorirajo in nam ne dajo prilike, da bi lahko oglašali vsaj kako nujno koristno dobrodelno akcijo? Ne vem, ali tukaj igra le golo kramarstvo ali je s tem kramarstvom pomešan tudi hrvaški sovražnik, češ, "Slovenci naj idu k vragu..."

Taka je naša domača fronta v teh kritičnih dneh. Ako bi se ameriški Slovenci ne bili zanimali in se združili vse frakcije ter ustanovile SANS in pomožno akcijo, dvomim, da bi danes imeli Združeni odbor jugoslovanskih Amerikancev (ZOJA). Slovenci so pričeli orati ledino za združeno Balkano v federativni demokratični republiki. Ampak taki ljudje kot so okrog Jugoslovanskega radijskega kluba nas smatrajo le za molzno kravo. Čas je, da jim odločno povemo, da to odklanjamo in tudi prepovedujemo izrabljanje našega imena v gole komercialne ali kramarske svrhe.

Čital sem zapisnik JFO-SS, v katerem je rečeno, da je prišla prošnja, da odbor pošlje \$10.000 škofu Rožmanu v Ljubljano, da on razdeli ta denar med reveže. Po moji skromni pameti svetujem odboru, da ne pošlje niti cent naroben osebi ali stranki v stari kraj. Kaj jim bo koristil denar tam v uničeni deželi, kjer nimajo ničesar na prodaj, kjer se ničesar ne ustvarja in produkcira. Potem kje naj vzamejo, kje naj kupijo, če ni ničesar na trgu?

Jaz priporočam, da se ves zbrani denar potroši tukaj v Ameriki za nakup obleke, obuvila, živeža in semena. Gledati bi morali, da zberemo toliko denarja, da se z njim nakupi dovolj raznih potrebščin, da bi z njimi natovorili eno ladjo in jo poslali v staro domovino. Poslano blago naj bi izročili že obstoječi vladi dr. Ribarja, kateri v Sloveniji načeljuje Josip Vidmar. Ta vlada naj v Sloveniji sestavi odbor, ki naj razdeli vsem enako, med vse reveže. Gledati je treba, da se prepričajo, da poslano blago ne pride v roke kvizlingom in belogardistom, ki so naklonjeni nemškimi nacijem in italijanskim fašistom. Zaupati in zanesti se moramo samo na faktorje, katere je ljudstvo samo izbralo in jih postavilo na vlado.

Ameriški Slovenci smo se že lahko nekaj naučili, kako so nas blufali in nam lagali od ubežne vlade v Londonu. Pošljali so nam večinoma fabricirana poročila o junaških bojih Mihajloviča in njegovih četnikov in mi smo vse verjeli, dokler ni prišla

resnica na dan. Radi tega moramo biti previdni, da nas zopet kdo ne prevvari s kakimi fabriciranimi in lažmi.

Priporočal bi, da pri vsaki družini shranijo in očistijo obnošeno obleko, ki je še dobra, kakor tudi čevlje. Ko bo prišel čas, naj bi vsaka nasebina imela svojo centralo, kjer naj bi vse zložili v zaboj in skupno poslali na določeno mesto. Na tak način bo šlo najhitreje in bo najbolj sigurno dostavljeno revežem v starem kraju. Tudi bi bilo priporočljivo, da si vsaka nasebina izvoli odbor, ki bo imel vse v rokah in bo odgovoren za vse.

Da ne bo kakšnega napačnega mišljenja, da ameriški Slovenci porabimo vso svojo energijo za naše trpine v starem kraju in s tem zanemarjamo pomoč naši Ameriki do zmage, naj na tem mestu povem, da kupujemo vojne bonde kolikor nam je to mogoče finančno. Pomagamo tudi Rdečemu križu in zbiramo fond za pomoč našim sinovom-vojakom, da jim priskočimo na pomoč, ko se vrnejo po zmagi domov. Delamo tudi kolikor smo fizično zmogni, da produciramo dovolj orožja, letal, tankov in drugih stvari, da bo naša armada opremljena z najboljšim orožjem za poraz sovražnika. Vsi delamo na tem, da pride čim prej do zmage in do demokratičnega miru pa enakopravnosti in svobode za vse narode.

Anton Jurca.

Poročilo zastopnika

Hermine, Pa. — Bom nadaljeval, kjer sem zadnjič končal. Iz Midwayja sem moral domov po novo zalogo Družinskega koledarja. Ustavil sem se še pri mra. Maček in jo vprašal, ako hoče koledar, ji ga pošljem po pošti, prav tako za Charlesa Bartolicha. Odgovor je bil, da Charles mi je poslal tudi naročnino za Prosveto. Torej lepa hvala!

V South View sem prišel s koledarji z avelskim busom skozi Bridgeville. Koledar so kupili vsi tamkajšnji Slovenci, prenočili sem pa pri Johnu Vozlju, kot navadno. Njegov sin je pri vojakih za kuha. To bo dobro za njegovo bodočo ženo, ker se bo razumel na kuhinjsko umetnost — ali pa tudi ne, ako se ne bo hotela učiti od njega.

Novic ni veliko iz South Viewa. Veharja nisem več našel tam. Poročil se je menda z neko Francozinjo in se je preselil k njej v McDonald, ampak sem ga pozabil obiskati. Stari Urbančič je tudi preminil, vendar je njegova žena kupila koledar. Pokojnik je živel v Ameriki 31 let. Poleg žene zapuščal pet hčera, dva sinova doma in dva v armadi—eden od teh je menda v Siciliji. Tudi Rutar ima dva sinova v službi Strica Sama; eden je na Novi Gvineji, drugi na Havajih. Obiskal sem tudi Pečariča, ki je pri zelo slabem zdravju. Njegov sin je tudi šaržent.

Obiskal sem tudi staro mrs. Pešuti, ki je zgovorna žena in je kupila koledar. Večkrat se spominam na besede njenega pokojnega moža, ki ga je uničila majnaraketa jetika. Rekel je: "Vidiš, Zornik, ako bi ne bil slep, bi se mi ne bilo treba mučiti po majnah, kjer sem se nalezal te bolezni. Meni se je dobro godilo doma pri očetu, ampak sem se preobjedel kruha, sedaj pa

Člani unije stavbnih delavcev ADF v New Yorku, ki sodelujejo v kampanji za pomoč ruskim družinam.

me tepe narava." Na te besede se spominam posebno takrat, ko slišim, kako jamrajo ljudje, da jim vlada vse vzame.

Rojak Zabkar v South Viewu je daroval dolar za nesrečno Slovenijo. Drugo jutro sem se peljal z možem Kosemovo hčere iz Midwayja, ki imata tudi svoj dom v South Viewu. On dela v tovarni v Millvalu in sem se peljal z njim. Iz Pittsburgha sem se peljal v Little Washington, od kjer mi je J. Sams (?) pisal, naj prinesem še en koledar za Udoviča. Ob tej priliki sem obiskal še par drugih. Lestarijeva sta darovala dva dolarja za nesrečno Slovenijo.

V Meadow Landsu sta ponovila Prosveto mrs. Lesjak in Martin Bojc. V E. Canonsburgu je darovala dva dolarja za križano Slovenijo mrs. Sketel, Retzel in Marko Tekavec sta pa ponovila Prosveto. Marko, ki je pred par leti izgubil nogo pri delu, se jezi, ker mora še vedno težko delati: vlačiti vreče peska po tratinčah. To res ni lepo za Ameriko. Taki ljudje bi morali dobiti penzijo ali pa kakšno lahko delo, ki se lahko opravi sede.

Mrs. Alice Sustaršič mi je po pošti poslala pet dolarjev za nesrečno Slovenijo. Obljubila mi je, če enkrat prej, da bo to storila, ko sem pisal o njenih sinovih-vojakih.

V Strabanu je ponovil Prosveto vdovec Klobuchar. Kot že poročano, mu je žena umrla pred par meseci. Ponovil jo je tudi Frank Seničar, čijega žena je bila ravno v bolnišnici na operaciji. Enako je storil tudi Rudolf Oklešen. Ustavil sem se v zadružni trgovini, kjer zdaj dela John Žigman, tajnik društva 138 SNPJ. Zavzel je mesto nekoga delavca, kateremu je zdravnik dejal, da ne sme več delati radi svoje bolezni noge. Njegovega imena se ne spominjam, toda je v sorodu z Johnom Verhovnikom, kakor mi je povedala njegova žena.

Žigman mi je povedal, da bi dobil novega naročnika v osebi Kerna. Ker pa je v Strabanu več Kernov, sem ga pozabil vprašati, katerega ima v mislih. Tako sem prišel v hišo, kjer je imajo Prosveto. Tam sem našel na mrs. Verhovnik in ona mi je povedala, kdo se bo naročil in še dodala, da mi tudi ona ponovi Prosveto. In tako sem dobil novo naročnino pri Antonu Kernu. Njegovo ženo sem našel v postelji radi "flu". Vprašal sem, če jo lahko vidim. Odgovorila je, da lahko, če se ne bojim, da se nalezem bolezni. No, še nikoli se nisem bal obiskavati bolnikov. Prosveto je ponovila tudi Nemanicheva hčerka, ker je bila mama v bolnišnici, kjer je imela biti operirana.

Spotoma sem obiskal tudi Toneta Petroviča v Carnegieju. Ponovil je Proletarca in mu dal 75c podpore, 25c pa za Mika Cebala, ki mu jih je izročil na konferenci v Pittsburghu. To pot ni nič nabiral za Proletarca, ker je bila kolekta za Sans in pomožno akcijo za križano Slovenijo. Tona mi je dal še "ride" v Carnegieju. Tudi pri njih je nekaj bolezni.

Ustavil sem se tudi v Brad-docku pri mrs. Zajc, ampak je nisem dobil doma. Proletarca je ponovila njena hčerka, čije mož je padel pri mornarici na Sredozemskem morju, menda pri Siciliji. Proletarca je ponovil tudi Louis Karish in me dobro potre-tal, ko je videl, da sem premražen. V domači nasebini je ponovil Proletarca Frank Vozel. Prihodnjič poročam o potovanju za reko Monongahello do Morgantowna, W. Va. Za nedeljo, 20. febr. sem se moral vrniti domov radi ustanovitve mladine.

skega krožka. Danes, ko pišem ta dopis, se vrnem proti Brownsville. Dopis bo sledil, ko skončam s koledarji, katerih imam še 25 v zalogi. Ako jih prodam, bo moje število čez 400 izpolnjenih, kar je bila želja Charlesa Pogorelca.

Anton Zornik, zastopnik.

S pota

V Duluthu, Minn., je vreme kar naprej kot bi prihajala pomlad. Snega ni in včasih so skoraj topli dnevi. Bolezni je pa veliko, posebno "flu", da je vse natrpano po bolnišnicah.

Je že precej časa, odkar je bil v bolnišnici St. Mary's operiran Frank Masera iz Eveletha in član SNPJ. Redno ga obiskujem, ker ga želim razvedriti, kajti je zamišljen in žalosten. Ko ga vprašam o izboljšanju, odkmaka z glavo, da ni nič bolj. Njegova dobra žena je skoraj vedno pri njemu.

Dnevno obiskujem vsakojake bolnike v bolnišnici, kjer tudi sam tedenski prejemam "trinitrine", odkar me je pred par leti zadela mrtvoud. Zabavam se z malimi otroci, ki prihajajo na obisk k materam ali očetom. Tako sem se zadnjič pogovarjal z malim Indijancem. Ko sem mu dal nikel, me je uljudno poprosil "še nekaj". Vprašam ga, kaj. Pravi, da gre on v šolo in če bi jaz obiskal njegovega očeta.

Sedaj je v bolnišnici St. Mary's več Slovencev in Slovenk med bolniki.

Matija Pogorelec.

Is koloradskih hribov

Salida, Colo. — Moram se malo oglasiti iz naših koloradskih hribov in povedati, kako se počutimo. To pišem na pusti dan, ki je res prav pust. Zunaj namreč brije mrzla burja, da je najboljše pri gorki peči in spuščati dim iz fajfe.

Kar se tiče splošnih razmer, so tudi pri nas pobrali že vse fante, tako da dekleta kar v luft gledajo, kaj bodo počele. Zanje je res smola in tudi za druge, ker ni več veselja. Na cesti ne vidiš drugega kot stare moše, tako, da je prav žalostno. Sreča je, da pride vsako soboto precej fantov-soldatov, ki malo zasučijo dekleta, da nekoliko žalost mine.

No, zdaj pride kmalu pomlad. Tukaj se že dobi regrad. Jaz sem ga že jedel in je prav dober in tudi kmalu ga bo dosti. Kaj pa Tone Valentincič? Zadržje je bil pisal, da ni mogel iti nad srnjake, ker ga je mučil revmatizem. Jaz sem pa šel, toda sem samo na kamnu sedel. Ko je stric rogač prihajal, mi ni bilo treba drugega storiti kot dvigniti puško, pociljati in sprožiti in bil je moj. Valentinciču sem mislil poslati nekaj koline, toda je predalec in bi se morda spredilo. Tukaj je namreč lov odprt že oktobra, ko je še precej toplo.

Zdaj pa lep pozdrav vsem naročnikom, Prosveti pa mnogo novih naročnikov.

John Verani.

DOPIŠNIKOM IN ČLANOM JEDNOTE

Kadar pišete Prosveti ali v glavni urad SNPJ, ne pozabite v naslovu napisati poštno številko 23 za besedo "Chicago". Na koncu vsakega zapisa: Chicago 23, Ill. To bo olajšalo delo na čilkaški pošti, nam pa pospešilo dostavljanje pošte.

Ameriški topniški oddelek med razvalinami italijanskega mesta Anzija.

Kako je nastalo

današnje delavstvo
in njegovo gibanje

Dr. Dragotin Lončar
(Se nadaljuje.)

Poglavitna razlika je ločitev kapitala od dela: rokodelci je sam svoj gospodar, dela zase, t. j. za svoje odjemalce — v manu- fakturi je nastopa podjetnik, ki ima kapital, da jemlje v službo človeka z delovno močjo. Pro- dukcijska faktorja kapital in delo je raznovrstno, zabavno; manufakturno je preprosto, dol- gočasno, vedno isto, ker ni dela- vec več sam svoj izdelovalec, ampak le nesamostojen del ve- likega mehanizma. Na drugi strani pa raste spretnost manu- fakturnega delavca do nenavad- ne višine. Posledica tega je, da uživajo ti delavci še nekakšno samostojnost, ker jih ni mogoče kratko in malo nadomestiti z drugimi, ko je vendar treba za posamezne manipulacije večje ali manjše izvežbanosti in vaje, kakor so posamezni deli več ali manj komplicirani; dočim je pri rokodelskem izdelovanju iz- brazba za vse v bistvu enaka. Pri manufakturi se uveljavlja ne- kakšna "hierarhija delavskih sil", kakor je dejal Marx.

Pri rokodelstvu se menjavata prostor in orodje, kar je zamu- dno, a mikavno; pri manufaktu- ri dela delavec vedno na istem kraju in z istim orodjem, ki po- staja na ta način popolnejše, ker se rabi le pri določenem opra- vilu. Izdelovanje se množi, ker se pri manufakturi dela vzpore- dno, dočim pri rokodelstvu za- poredno; zato se napravi v istem času več izdelkov. Pri rokodel- stvu dela mojster, hitreje ali po- časneje, to je njegova škoda; pri manufakturi si pa delavci drug drugemu podajajo sirovi- ne, da so odvisni drug od druge- ga, uvedeno je neko razmerje, nekakšen ritem, v katerem se vrste posamezne manipulacije, da se delovni čas smotrno izra- bi.

Manufakturno izdelovanje je trajalo od sredine XVI. stoletja do konca XVIII. stoletja, ko je nastopil stroj in se je začela ve- lika obrt ali industrija.

Kakor smo dejali, je podlaga manufakture še vedno ročno de- lo in delavec ima še vedno ne- kakšno samostojnost nasproti podjetniku, lastniku kapitala. Stroj je pa napravil konec roč- nemu delu in na ta način tudi delavčevi samostojnosti. Stroj je mehanizem, ki opravlja, kadar se giblje, ista dela kakor jih je opravljal poprej delavec s svo- jim orodjem. Kdo goni stroj, ni odločilno pri tem. Parni stroj, kakor ga je izumil James Watt, je seveda silno pospešil vse iz- delovanje, ker je premaknil, neodvisen od časa in kraja, vztrajen in moremo njegovo moč urejati po svoji potrebi. Vsega tega nima ne žival ne veter ne voda, še manj človek.

Vse stroje delimo v tri dele: gonilne, transmisijske in delov- ne. Gonilni stroj goni vse meha- nizem, transmisijske prenaša in oblikuje gibanje, delovni pa vrši izdelovanje. Preobrat v izdela- vanju, torej moderno industrijo je povzročil delovni stroj proti koncu XVIII. stoletja. To je bil najprej predilni stroj (1764 — 1775).

Naprava stroja je bila mogo- ča, ker so se bili delavci izučili v manufakturi, da so izdelovali stroje. Prvotno so bili stroji dragi, ker je bilo izdelovanje od- visno od osebnih spretnosti in zmo- žnosti dotičnega delavca, dokler ni dospela tehnika tako daleč, da se nastopila strojna in- dustrija.

Stroj nadomešča ročno delo; pri rokodelstvu in manufakturi uporablja delavec orodje, pri industriji služi stroju. Delavec izgublja svojo samostojnost in postaja privesek mrtvemu mehanizmu.

Stroj izdeluje ne za doma- čega, temveč za naročne odje- malce, ampak za trg; zato izde- ljuje podlagi svobodne trgo- vine. Kdo ima več kapitala, ta lahko kupuje; zato se uveljavlja zahteva po svobodni obrti in od- pravi trgovini.

obrti, ki se dajo najbolj izvajati s stroji, n. pr. tkalstvo.

Sedaj je nastal delavski stan v ožjem pomenu besede, t. j. pro- letariat, ki prodaja svojo delov- no silo lastniku kapitala, t. j. podjetniku, na podlagi svobodne pogodbe.

Delovna sila je blago, ki se kupuje in prodaja; cena tega blaga je meza, zaslužek, plača. Delovna sila je pa blago svoje vrste, ki ima posebne lastnosti:

a) Pri drugem blagu sta si ku- pec in prodajalec enaka v tem, da čakata ugodnejše cene, ako jima takratna cena, ko kupujeta in prodajata, ni všeč. Delavec ne more čakati, ampak mora prodati svojo delovno silo za vsako ceno, ker je to edino sred- stvo, ki ga živi, dočim podjetnik ni življensko prisiljen, da dela- vca sprejme.

b) Delovna sila je podobna blagu, ki izgubi svojo ceno, ako se precej ne proda. Čas, v kate- rem delavec iz raznih vzrokov ne dela, je zanj izgubljen, nena- domesten. Nastaja brezposelnost z vsemi slabimi posledicami.

c) Delovna sila je nerazdružno spojena s svojim lastnikom, ker je delavec ne more ločiti od svo- je osebe. Delavec mora iti ali sam ali s svojo družino na kraj, kjer dobi primerno delo. To mu ni vedno mogoče, dočim kmetova- lec ali obrtnik lahko pošlje svo- je blago tja, kjer ga misli pro- dati. Delavec izroča z delovno silo tudi svojo osebnost v oblast podjetnika, ki določuje delovne pogoje glede časa, prostora, zdravstvenih razmer itd.

č) Strojno izdelovanje ima za posledico neizučeno delo, pri ka- terem je ponudba neomejena, ker ga lahko opravlja vsak, ki je le telesno usposobljen za to. Na ta način se rodi tekmovanje med samimi delavci.

8. Praktične posledice strojne- ga izdelovanja hočemo opazova- ti v klasični deželi industrializ- ma — v Angliji.

Dolgotrajni zgodovinski raz- voj je dovedel Anglijo do njene gospodarske moči. Posamezne znamenitejšje postojanke tega razvoja bi bile: poraz Filipa II. Španskega za časa kraljice Eli- zabete (2. pol. XVI. stol.) uniče- nje nizozemske posredovalne trgo- vine za Cromwella (v sredi XVII. stoletja), a v sedemletni vojni si osvoje francoske nase- lbine v Severni Ameriki (Kanā- da) ter si pridobe Prednjo Indi- jo za Jurija II. in III. (v 2. pol. XVIII. stoletja). Ob istem času odkrije James Cook Avstrali- jo (1768—1779).

Razvoj trgovine, ki so jo po- speševali pridelki naselbin, in razvoj tekstilne obrti, ki so si pridobili zanjo zaslug posebno flamski in hugenotski naseljen- ci, sta dajala Angliji blagostanje v širokih ljudskih množicah. Družbeno je gospodovalo zem- ljiško plemstvo, ko je kakšnih 7000 oseb imelo v svoji lasti 4% zemlje. Kmetiškega stanu ni bilo, ampak samo kmetje-najem- niki s svojimi delavci, osebno svobodni brez fevdalnih bremen. Po mestih je vladala obrtna svo- boda; po kmetih je bila pa še formalno v veljavi postava kral- jice Elizabete (iz 1526. leta), po kateri je bila določena delavna doba, prepovedano nočno delo, plače so ugotavljale mestne go- sposke in mirovni sodniki, ome- jeno je bilo število učencev itd.

Uvedba strojnega izdelovanja, ki se je začelo najprej na Angle- škem, je izpremenilo družbeno razvrstitev angleškega prebiva-

Silka Jane Dame, ki bo krasila stene mnogih vojaških barak.

stva. Kmetiško ljudstvo je hite- lo v obrtna središča, da so nasta- la ogromna velenesta, kakor Birmingham, Leeds, Manche- ster, Newcastle, Sheffield. Ang- lija je postala industrijalna država, ker se je vedno manj prebivalstva bavilo s poljedel- stvom. Uvoz bombaža se je v le- tih 1780. do 1800. podsetoril, a izvoz bombažnih izdelkov se je popetnajstoril. Mali mojstri na kmetih, posestniki lastnih hiš in kosa zemljišča, so dotlej delali s svojo rodbino in z nekoliko po- močniki za naročila trgovcem, ki so jim dajali sirovine in sprav- ljali blago na prodaj. Sedaj so namesto malih mojstrov nasto- pil delavci, brez imetja v službi tovarnarjev, ker so stroji izpo- drivali rokodelstvo. Poleg tega se je začelo neizkušeno delo v obliki ženskega in otroškega de- la, ki je ceneje.

Poprej se je merila vrednost delavske moči po tem, koliko potrebuje delavec zase in za svojo družino, da jo preživi. Ako je se- dad vsa družina zaslужila neko- liko več, je postalo tudi gospo- dinjstvo dražje; zakaj delavka v tovarni ni mogla biti ob enem mati in gospodinja. Sicer je bilo ob brezposelnosti, n. pr. v Man- chesteru, na stotine rodbin, ki jih je vzdrževala žena, dočim je mož varoval doma otroke, po- spravljali in kuhali. Tudi so otro- ci vzdrževali svoje brezposelne starše.

Ko se je začela na Angleškem industrija, so jemali otroke iz ubožnic, da so jih dajali kot "tovarniške učence", ker so se na ta način iznebili svoje dol- žnosti skrbeti za njih vzgojo in ker so otroci s svojimi gibkimi prsti laže izvrševali mnoge pose- le pri strojih kakor dorasli ljudje. Določena dne je zbral otroke paznik ubožnice in tovarnar si je vzel sposobne izmed njih. Kot "učenci" niso imeli nobene plače, ampak samo hrano in sta- novanje. Oboje je bilo slabo, da je umrljivost med njimi rasla. Pet do devetletni otroci so dela- li 14 do 16 ur na dan. Pri noč- nem delu je bil delovnik krajši, vrstili sta se dve skupini: oni, ki so delali po noči, so legli v postelje, ki so jih opustili drugi otroci, da gredo na dnevno delo. Pazniki so bili plačani na podla- gi izvršenega otroškega dela; zato so jih priganjali. Gole po- dvigali s postelj, gonili jih z obleko na rokah v tovarno, jih tepli, ako so bili zaspani. Otroci so z zaprtimi očmi mehanično opravljali svoje delo, od utrje- nosti niso mogli jesti. Mnogi so skušali uteči, zato so jih vkle- pali. Sem in tja so se izvršili otroški samomorji; celo v rudni- ke so pritegnili otroke (4, 5, 7 let- ne, večina nad 8 let stare). Leta 1839. je bilo v Veliki Britaniji 419.560 tovarniških delavcev, izmed teh jih je bilo 192.887 (sko- ro polovica) pod 18. leti, žensk je bilo 242.296, med njimi 112.192 pod 18. leti. Umrljivost otrok se je potrojila in početrila.

Neverjetno nizka je bila um- ska izobrazba tovarniških otrok.

Neka 11 letna deklica ni nikoli slišala o kakšnem drugem sve- tu, o nebesih ali o drugem živ- ljenju; 17 letni deček ni vedel, koliko je 2x2; nekateri niso ni- koli čuli o Londonu, o kraljici Viktoriji, Nelsonu, Wellingtonu, Bonapartu itd. Deklica, ki je 5 let hodila v nedeljsko šolo, ni vedela, kdo je bil Jezus Kristus, čeprav je čula ime; drugi so bili mnenja, da je bil Kristus "Adam", "apostol"; neka 16 let- na deklica je rekla, da je bil pred dolgim časom kralj v Lon- donu itd.

Kako so se morale poslabšati življenske razmere (stanovanje, hrana, obleka), spoznavamo iz njih vpliva na нравnost dela- vskega ljudstva. Po poročilu no- tranjega ministrstva je bilo na Angleškem zaprtih zaradi hudo- delskih dejanj: 1805. leta—4605; 1810. — 5146; 1815. — 7898; 1820. — 13.710; 1825. — 14.437; 1830. — 18.107; — 1835. — 20.731; 1840. — 27.187; 1841. — 27.760; 1842. — 31.309. V 37. letih so se aretacije posemerile. Na Škotskem je bilo še huje: 1819. leta — 89; 1837. — 3176; 1842. — 4189. Sko- ro vse zločine so zakrivila prole- tarcji; zakaj 1842. leta je bilo iz- med 100 zločincev povprečno 32,35 o/o popolnih analfabetov, 58,32 o/o nepopolnih, 6,77 jih znalo dobro čitati in pisati, 0,22% je imelo višjo izobrazbo in pri 2,34% se ni mogla določiti izobrazba. Večina hudodelstev je bila proti lastnini.

Za obrtnega delavca so se po- slabšali delovni pogoji. Strogi to- varniški red je kaznoval delav- ca, ako je prišel nekoliko pozne- je na delo, ako je med delom go- voril s tovarišem, žvižgal ali pel. Podaljševal se je delovnik, de- lavci je dobivali namesto denar- ja znamke, s katerimi je moral kupovati vse potrebščine pri go- spodarju (trucksistem), moral je stanovati v podjetniških hišah (cottagesistem). Premog se je prodajal po teži, a delavcu se je plačevalo po meri; ako ni bila posoda polna, ni dobil sploh no- benega plačila; ako je bila pa polna preko normale, ni dobil za to večjega plačila. Prikrajšani so bili tudi pri merah in tehni- cah.

Posledica velike obrti je bila vedno večja revščina. Leta 1776. so plačevali župne občine za svoje uboge 17.000 funtov šter- lingov; leta 1801. se je plačevalo 4 milijone šterlingov pri 9 milijonih prebivalcih; leta 1818. so veljali reveži 18 milijonov šterlingov in prebivalcev je bilo 12 milijonov; leta 1833. se je da- lo za ubože 8.500.000 šterlingov, prebivalcev je bilo 14 milijonov. To leto je nastalo 1.300.000 ubo- zcev. Na Irskem je bilo 1837. leta 270/o prebivalstva berače, t. j. izmed 8 1/2 milijona prebivalcev je 2.300.000 ljudi dobivalo javno ali zasebno podporo. Da se je po- kazala ta teščina v takó ostri obliki, je iskati vzroka po Engel- su v irskem značaju, ki je ne- stalen, lahkomišeln.

9. Kako je odgovorilo angle- ško delavstvo na novi družbeni položaj, ki je nastal z uvedbo strojnega izdelovanja?

(Dalje prihodnjik.)

Pet vojaških letalcev se ubilo

Greenville, S. C., 28. febr. — Pet vojaških letalcev se je ubilo, ko je bombnik, na katerem so se nahajali, treščil na tla in se raz- bil. Nesreča se je pripetila v bližini Isaqueene, šest milj od Greenvillea.

Silka Jane Dame, ki bo krasila stene mnogih vojaških barak.

Nacijska strahovlada v Franciji

Eksekucije upornikov in saboterjev

San Sebastian, Španija, 28. febr. — Nacijski teror divja v Franciji po izjavi ameriških državljanov, ki so dospeli sem na poti iz nemškega internacijskega taborišča pri Baden Badenu v Lizbono, Portugalska, kjer bo- do izmenjani za nemške, katere je pripeljal tja švedski parnik Gripsholm.

Zadnji teden so Nemci in La- volva policija postavili pred vo- lna sodišča 58 oseb na obtož- bo sabotaže in upora. Vsi so bili obsojeni v smrt in ustreljeni.

V Bordeauxu so Nemci ustrelili 17 oseb, v Parizu pa 23. Sre- dišče odpora proti Nemcem je v provinci Haute-Savoje.

Grupa 154 Američanov, med katerimi so diplomate, častni- karji in uslužbenci Rdečega kri- ža, je razkrila detajle uničeva- nja nemških mest kot posledica zavezniških bombnih napadov. Škoda, ki so jo povzročile bom- be v Berlinu, Hamburgu, Leip- zigu, Frankfurtu in drugih nem- ških mestih, je ogromna.

S. Pickney Tuck, ki je bil o- pravnik poslov ameriškega po- slaništva v Vichyju, je dejal, da so nemški vojski udri v posla- ništvo in ukradli dragulje in drugo osebno imetje članov di- plomatičnega zbora ter častni- karjev. Gestapovci so aretirali Thomasa G. Cassadyja, morna- ričnega atašeeja ameriškega po- slaništva, na obtožbo špionaže. Štiri dni po aretaciji je nemški zunanji urad odredil osvobodit- ev, toda Cassady je ostal pod nadzorstvom gestapovcev in ni smel zapustiti svoje sobe.

Pierre du Bois, bivši francoski konzul v New Orleansu, je bil aretiran kot špion in obsojen v smrt, toda pozneje je bil pomil- loščen.

V Franciji se nahaja še okrog 1350 Američanov. Tisoč izmed teh biva v Parizu, kjer se mora- jo javiti policiji dnevno, 350 pa je v internacijskih taboriščih.

Porota obtožila veleposestnika

Držal je delavce v tlačanstvu

Washington, D. C., 28. febr. — Federalni justični tajnik Fran- cis Biddle je naznanil, da je fe- deralna veleporota v Little Rocku, Ark., obtožila Alberta S. Johnsona, lastnika bombažnih plantaž v okraju Crossu, kršenja zakona proti peonaži.

Obtožnica pravi, da je John- son držal belopolne in zamor- ske delavce v tlačanstvu, jim od- vzemal knjižice za odmerke in jih prisiljal, da so morali kupovati potrebščine v njegovi trgovini. Dalje mu očita, da ni hotel vzeti denarja od delavcev za plačitev dolga in da niso mogli na pod- lagi državnega zakona iskati za- služka druge.

Maksimalna kazen, ki čaka

Beneški Slovenci

O beneških Slovencih smemo reči, da so predstraž vsemu slo- vanstvu na jugozapadni strani, v neposredni dotiki z latinskimi narodi. Politično spadajo že več desetletij pod italijansko kralje- stvo in prebivajo v furlanski ali videmski pokrajini, raztreseni po gorah in dolinah tik goriških Slovencev. Brezdvoma je bila v starih časih dobra polovica prostrane furlanske ravnine na- seljena s Slovenci, kar nam pri- čajo razne listine in tudi mnoga krajevna imena, ki so se ohrani- la do današnjih dni. A ker so bili oddaljeni od jedra Sloven- cev ter pomešani s tujimi nara- di, ni čuda, če so se polagoma potujčili. Sicer pa se je potuj- čilo tudi mnogo sedanjih bene- ških Slovencev; naval laške na- rodnosti bi je neprenehoma ob bregove slovenskega ozemlja. Ti bregovi se malo po malem krhajo ob robeh in naša zemlja se krči.

Jezikovna meja beneških Slo- vencev se začneja južno od Iba- ne, vodi skoraj naravnost proti gori Subit in do Nadiše pri Ca- dudu. Od nadiškega mostu se vleče po nasprotnem robu čez Volovjak na Medla Sjena proti Sv. Lovrencu do vasi Porčinj. Od Porčinja drži meja proti Car- neji v dolino k rečici Karnati in preko hribovja do rečice Ter. Tu se obrne proti vasi Podbrdo, dalje na Lančez čez Muščevo se- dlo do Kadina; od tu na Lavro in v dolino Režije. Dalje je meja reka Bela, ki prihaja od koroške strani.

Vseh Slovencev na Beneškem je sedaj okrog 40.000 ter se de- lijo po narečjih na štiri različ- ne skupine. Bolj na severu, v dveh dolinah pod Kaninskim go- rovjem, prebivajo Rezijani. Juž- no od njih, ločeni po dolgem grebenastem hrbtu prebivajo Tarčentski Slovenci, tako znani, ker spadajo pod furlanski okraj Tarcento. Sledijo potem Nadiš- ki (od reke Nadiše, laški Nati- sone) ali Sempeterski Slovenci v svojem čisto slovenskem okraju. Slednje ob mejni rečici Idrijci (laški Idrija), so Idrijski ali Sta- rogorški Slovenci, katerih pa ni ravno veliko in bi jih lahko pri- števali k Sempeterskim.

Dežela, v kateri prebivajo, je povsem gorata. Režija ima naj- višje gore (Nanin 2592 m) in je najbolj mrzla, pusta in revna. Narodna rezijska pesem pravi tako le:

Ko vuna verh mi pridova,
Ki pavšorod mi viduva,
Tje ta mu sve polednova,
Je makoj skala ano rob,
Tje nutavb dnō mi viduva,
Je makoj voda ano prod.

(Kadar prideva na vrh,
Odkoder vidiva povsod,
Tja in sem pogledava,
Ni drugača kot skala in rob,
Tje notri do dna mi vidiva,
Ni kot voda in prod.)

Glavna rezijska dolina je si- cer lepa in prav krāsno teče po njej rečica Bela, ali "Rozojanska vōda", kakor jo zovejo Rezi- jani, a dolina je vendar revna na pridekih. Sicer bi se pa Rezi- jani ne mogli preživeti samo od poljedelstva in živinoreje, zato si pomagajo večinoma z rokodel- stvom in kupčijo. Izseljujejo se začasno po bližnjih in daljnjih krajih, koder popravljajo ljudem za skromne novce razno doma- čo posodo ali pa prodajajo lon- ce, sklede itd. Pri tem morajo seveda pretrpeti marsikaj: sla- bo vreme, mrz, vročino, glad, tujo surovost, zaničevanje in še mnogo huduga. Tudi Rezijanke so mnogo potovale za kupčijo. Vsakemu so se morale smiliti te mučenice, ko so preobložene z razno robo potovale po vaseh. Toda one tréne, molčljive, ara- meljive in resne potrpežljivo vztrajajo in služijo pičli doho- dek. Druge zopet prepotujejo gore z nabiranjem čunja, za ka- tere dajejo goriskim žencim in dekletom igle, niti, trakove, gumbe in podobne potrebne ma- lenkosti.

Možje hodijo navadno na tež- ja in daljša pōta. Nekateri, bolj

Johnsona, če bo spoznan za kri- vega na obravnavi pred federal- nim sodiščem, je pet let zapora in plačitev \$5000 za vsak preso- pek, omenjen v obtožnici.

Maksimalna kazen, ki čaka

spretni in podjetni, so si znali priboriti s kupčijo ugodno stali- šče. Rezijski trgovci so zna- ni celo na Dunaju, v Gradcu, Ljubljani, v Trstu in seveda tu- di po italijanskih mestih. Vsi ti izseljenci pa ne zabijo nikoli svoje domovine, v katero se ob določenem času vračajo, da se veselijo domačih krajev, doma- čega življenja in domačih seg. Po svetu se naučijo marsikaj, kar jim je doma v korist. Njih hiše, čestokrat dvonadstropne, vse zidane in z opeko krite, se lepšajo leto za letom. Navadno so postavljene tesno ena pri dru- gi kakor v mestu in se odlikuje- jo po značnosti.

Važnejše rezijske vasi so: Ravanca, kjer se nahaja župna cerkev, občinski urad, pošta in dvojna šola; za dečke in za de- klince; potem Lipovac, Stolbica, Njiva, Osejani. Bila (Bela) in druge manjše. Režija tvori sa- mosvojo, čisto rezijsko župni- jo; istotako tudi občino, katere spada pod furlanski okraj Mog- gio (stara slovenska Moznica). Župnija ima več podružnic brez duhovnika. V Ravancah stanuje župnik in kaplan, katerima je izročeno v dušno oskrbljeva- nje 4500 Rezijanov. Župnik rabi v cerkvi rezijsko narečje, a je že slišati tudi furlansko propo- ved. Na občini in v šolah pa slovensčina nima mesta, odkar so ti kraji pod Italijo.

Svoje narodnosti v ožjem po- menu, t. j. svoje rezijskosti, se precej zavedajo; tudi znajo, da so sorodni drugim Slovanom, a književna slovensčina jim je le malo znana. V gorskem zatišju, ločeni od ostalih Slovencev, so si ohranili marsikaj star običaj, a v narečju imajo marsikatero starinsko obliko. Sicer pa so v svojo govorico sprejeli precej- nje številu tujih besed, posebno furlanskih. Omeniti je še žen- sko in moško narodno nošo, v kateri prevladuje črna barva. Znamenit in zelo dostojen je tu- di "rezijski ples".

Mnogo manj narodne zavesti kakor pri Rezijanih, je opaziti pri njihovih bližnjih sosedih Tarčentskih Slovencih, ki se za slovenski narod čimdalje bolj iz- gubljujejo, tako da jih v kratkem času ne bomo mogli več prište- vati med svoje rojake. Njih do- movina meji vsa na furlansko, vse njihove doline so odprte v Furlanijo, njih ceste vodijo sa- mo v furlanske trge in vase, v katere morajo hoditi po vsako- dnevni opravkih. Sami so med seboj razkosani in raztreseni po raznih obronkih in dolinah brez nikakršnega organskega aredi- šča, ki naj bi jih vezalo in tako ohranilo zavest skupnosti. Po skoraj vseh njihovih cerkvah so postavljeni furlanski duhovniki, popolnoma nevešči slovensčine. Ta nedostatek je najhujiši in od- ločilen za usodo narodne govo- rice. Že sedaj v omejenih vaseh samo še stari ljudje govorijo ne- ko, sicer zelo sprijeno slovensko narečje; mlajši rod pa je že spre- jel furlansčino za svoj jezik, in se bodo kmalu popolnoma potuj- čili, dočim so se dobro ohranili čez tisoč let predniki. 2. njimi bo za slovenski narod kmalu iz- gubljenih 12 tisoč duš.

Tudi Tarčentski Slovenci niso posebno bogati. Zemljedelci so in njih zemlja je nekoliko bolj rodovitna od rezijske. Poleg dobrih hrušk, jabolk, črešenj, kostanja in drugega sadja, daje zemlja ponekod tudi zelo dobre- ga vina, ki spada k najboljšim furlanskim. Ljudje izvažajo pa tudi drva, seno ter se ukvarjajo s pastirstvom itd.

Ti Slovenci nimajo lastne župnije, ampak samo podružni- ce, podvržene furlanskim župni- jam Ahtno (Ahtimis), Njeme (Nimis), Fojsa (Faedis), Čenta (Tarcento) in drugim bolj ve- znatnim. Tudi njihove ceste vo- dijo samo v te kraje, zato so po- polnoma ločeni od ostalih Slo- vencev, kar je usodno za njih narodni obstanek.

(Dalje prihodnjik.)

Zdravnik spoznan za krivega špionaže

Detroit, Mich., 28. febr. — Dr. Frederick W. Thomas je bil na obravnavi pred federalnim so- diščem spoznan za krivega špio- naže v prilogi nacijski Nemčiji. Federalni sodnik Edward J. Moinet bo izrekel obsodbo pri- hodnji teden. Minimalna kazen je 30 let zapora, maksimalna pa smrt.

Slika kaže japonske vojake, ki sta se podala ameriškim pomorščakom na otoku Numuru.

GUSARJI

(Les Filibustiers des Mers)

CLAUDE FARRERE

Poslovenil F. J-o

(Se nadaljuje.)

Tomaž je pričakoval vse kaj drugega, samo tega ne. Presenečen pogleda gori na svoj veliki jambor in na njegove rajne ter na črno filibustejsko zastavo z belimi gartvaškimi glavami, in na svoj škrlatni praporec.

Oficir pa je mnenja, da ga Tomaž ni razumel, in ponovi:

"Udajte se! Zastavo doli!"

Za trenutek se vznemiri korzarsko moštvo nepričakovano. Ti dečki še ves čas svojega življenja niso slišali besede o predaji, ne da bi bili takoj kaznovali takšne domisleke. Sedaj se kar zakrohota pri oficirskem pozivu in se takoj podajo vsak na svoje mesto, odkazano mu za borbo. Ta nastop se je izvršil s tako naglico, da vidi Tomaž, ko preneha s svojim strmenjem v jambor, že vso ladjo nared za borbo, pripravljeno, da odgovori na nesramnost vojne fregate s točo krogel. Brez dvoma je, da zadostujejo tri salve: "Lepe podlasice", pa "Astreja" več nikjer ni. Dvoboj med tema dvema ladjama bi bil sličen boju izvežbanega borskega mojstra z učencem, ki ima privikrat sabljico v roki.

"V imenu kralja! Udajte se!" ponovno zavpije oficir z "Astreja".

Sedaj se zakrohota tudi Tomaž, v smeri korvete in že odpre usta, potegne svoje meč, ga obrne s konico, da zapove "ogonj", kar razvije korveta francosko zastavo, beli svileni prapor z lilijo, v sredi pa z zlatom izvezeni grb Njegovega Velikanstva.

Oni grb, pred katerim so Tomažu kleknili kolena, ko ga je videl plapolati v zastavi vrh kraljevskega gradu v Saint Germainu en Laye, takrat, ko je dobil plemstvo in pridevek "Jagnje".

Vsi dečki in korzarji gledajo sedaj v Tomaža in preže na vsak njegov migljaj, da udarijo. In vsi izbulijo naenkrat oči, kakor da je treščilo pred nje:

Čim je Tomaž Jagnje zagledal kraljevsko zastavo in čim jo je spoznal, vztrepeta naenkrat od glave do pete. Desnica se mu povesi, glava se bolešno nagne do prsi, meč izpade njegovi roki in zloveske zaženeta na krov. Sedaj, ko kliče kraljevski oficir zadnjikrat svoj poviz "V imenu kralja!" in ko Juana presenečeno glasno kriknje in potem besna zatuli, odstopi Tomaž Jagnje, ki se noče boriti proti burbonskim lilijam, koraka trdno k vrvi, potegne svojo lastno zastavo lastnoročno nizdoli... in se uda...

VELIKA RAJNA

1

(Izveček iz izvirnih spisov Kraljevskega admirala Francije, posebnega oddelka, postavljenega na otoku Tortugi.)

Iz protokolov, spisanih na ladji "Astrea", spadajoči k brodogradnji Njegovega Prevozhoditelstva markiza du Plessis-Corlay, potem, ko je korveta ustavila in prevzela roparsko fregato "Lepo podlasico" iz Saint Malou. Na to je bilo nadaljevanje te zadeve prepuščen nam vitezu Guy de Goet-Losquete, kraljevemu svetniku, civilnemu in kriminalnemu sodniku pri sodišču admirala Francije, posebnega oddelka na Tortugi, pod predsedstvom gospodov kraljevih komisarjev de Saint-Laurenta in Begona.

V to svrhu smo se podali na stanovanje gospoda Trebaba-a, pomorskega nadzornika v tukajšnji luki, kjer je spravljen glavni kolovodja in kapitan imenovane roparske ladje. Roke in noge so mu iz previdnosti dvakrat zvezane. V prisotnosti imenovanih gospodov kraljevskih komisarjev, dalje pomočnikov dodanega posve-

tovalnega zbora; tudi je prisoten kot zapriseženi zapisnikar Jožef Korcut, da spiše zapisnik in ga soppodpiše; in ko smo se bili podali vsi v zapor imenovanega piratskega kapitana, širokoplečega velikega moža z gosto brado in grivo, in ko je on prisegel, da bo govoril resnico in samo resnico, smo ga zaslilišali danes dne tridesetega novembra leta tisoč šeststo osemdeset in četrtega.

Na predpisani način povprašan, kako mu je ime itd. itd. odgovori obtoženec:

"Imenujem se Tomaž Trublet plemeniti gospod s pridevkom 'Jagnje', sem blizu trideset in štiri leta star in spadam kot ladijski kapitan v armado Njegovega Velikanstva kralja Francije, rojen v Saint-Malo-u in sem imel svoje stanovanje na lastni fregati "Lepi podlasici"; tudi se prištevam k vernikom naše svete kato-liške cerkve."

Na predpisani način povprašan itd. itd. odgovarja obtoženec: "Da mu je Njegovo kraljevsko Velikanstvo v letu Gospodovem tisoč šeststo sedemdeset in osmem blagovolilo samo izročiti plemiški patent v Svojem gradu Saint Germain en Laye. Potemtakem tiče njemu, obtožencu, plemiški grb, ki obstoji iz ščita, na njem pa vidiš tri z zlatom obložene ladje pod vetrom, in nad njimi je čelada, zlato jagnje, na obeh straneh pa po dve liliji. In Njegovo Velikanstvo mu je baje blagovolilo tudi podeliti čin ladijskega kapitana, ki ga je on, obtoženec, odtlej obdržal."

Na vprašanje, kako je mogoče, da je plemič zagrešil takšna dejanja, kakršnih je on sedaj obtožen, in ki se posebno odlikuje po izredni krvoločnosti in po trdovratni nepokornosti nasproti kralju, kar pomeni toliko kakor vele-izdaja,

"odgovarja obtoženec, taji takšna dejanja in zagotavlja, da ni nikakor prelomil svoje prisege vernosti, ter imenuje sebe najzvestejšega slugo svojega gospodarja, ki pa je obenem svobodni pomorski pustolovec in iskalec sreče, in zato v tem svojem svojstvu oproščen vsake pokornosti."

Na vprašanje, kako je mogoče, da je enaindvajsetega novembra tekočega leta, po francoskem štetju, naletel pri vходу v luko Tortuge okrog pete ure popoldne na kraljevsko ladjo, ki je bila prav lahka fregata ali pa obvestilna korveta. Brez nadaljnega razlaganja je ta ladjica pozvala njega, Tomaža plemenitega Jagnje, naj se uda, in je obenem sama razvila kraljevsko zastavo. Vsaled tega je on, Tomaž, ne glede na to, da je sam neprimerno močnejši ko ona ladjica, zavrnil vse prošnje svojih tovarišev, ki so se hoteli bitti, v največji ljutosti nad takšnim krivičnim postopanjem, in je pred kraljevsko povil svojo lastno zastavo—vse to edino le vsled svoje udanosti in svojega neomejenega spoštovanja do Njegovega Velikanstva."

Povprašan, itd. "odgovarja: Da je povsod in vsekdar izkazoval neomejeno pokorščino vsem ukazom Njegovega Velikanstva, ki ga najtopleje ljubi in spoštuje."

Na vprašanje, kako je dokazoval to svoje spoštovanje in svojo pokorščino, ko vendar vsi vedo, da tudi po najstrožjih kraljevih ukazih ni so on in njegovi tovariši prestali s pomorskim ropom in plenjenjem,

"odgovarja, da baš zadnji slučaj dovolj jasno in glasno govori v njegov prilog, kajti on, Tomaž Jagnje, se je takoj udal, ne da bi sprožil samo en strel proti taki revni škrtli, kakor je ona ladjica, ki se imenuje "Astrea", čim je ta škrtla le razvila kraljevo zastavo."

(Dalje prihodnjic.)

"Ne pojde!" Spustil se je nazaj ter se opraskal do krvi.

"Sezuti se je treba."

Noga je lepela na skali. Roke, kot jeklo napete, so ga dvigale od razpoke do razpoke. Pot mu je lil curkoma in zastiral oči. Otiral je čelo ob žgočo skalo. Za ped pod ruševjem je obvisel. Niti najmanjše razpoke ni našel. Visel je in visel, da so mu priče-tele noge drhteti. Prestrašil se je in z vsem naporom volje se je miril, da bi lahko hladno pre-sojal. Da bi se spustil nazaj, na to ni smel misliti. Se tilnika ni mogel upogniti.

Oči so postajale trudne, mrzla zona se je pojavljala v križu.

Niti najmanjša sapica se ni zganila. Iz stene je puhtelo. Čutil je, da se ne bo mogel niti mi-nuto več držati. Tedaj je v po-slednjem hipu zagledal majhno grčo v skali, komaj vidno.

Počasi je dvignil nogo. Obču-til je drčo na podplatu. Ni se va-ral. Divje se mu je spaciilo lice.

Z levo roko je zamahnil ter jo ploskoma položil na skalo. Sun-koma se je pognal. Visel je v zrak, med nebom in zemljo. A čenica je ujela ruševine. Telo se je zazibalo, stisnil se je k ste-ni.

Vse mišice so drhtele, ko se je vlekel navzgor. Ruševje je držalo. Obležal je na peščeni polici.

"Bog s teboj, Martin, če bi se zdajle utrgalo. Zlodej, lepo si me zvabil."

Bil je utrujen, da je globoko sopol. Poldne je že minulo. Ogledoval je pot naprej.

Peščena polica je segala do druge strmine.

"Se tisto premagam, pa sem zgoraj."

Vstal je in se zopet obul. Pod steno pa je videl, da se je varal. Bila je prevešana. "Do roba mpa-ram!"

Po trebuhu se je plazil po oz-kem pasu, ki deli sklade od sklado-v. Dvignil se je na ostri rob in zapazil, da se vleče peščeni plaz tik ob skalah do vrha.

"Nič ne pomaga, poizkusiti je treba. Zdaj je, kar je!"

Lezel je ves čas po trebuhu. Z nohtovi je grebel v sprijeti pesek, večje kamenje se je luščilo ter drvelo v prepad.

Pri spičasti skali, samotno mo-leči iz plaza, je sedel. Zasidral se je ob nje.

Globoko spodaj so bili temni gozdovi. Drevs ni razločeval. Na obeh straneh gladke stene. Zdrnil se je, ko je pomislil, kaj bi se zgodilo, če bi se zgoraj utrgala kaka skala.

Spoznal je, da mora hiteti. Kolikor višje se je pomikal, težje je šlo.

Včasih je čutil, da drsi nazaj. Z vso silo je zastavlil nogo, toda se pod peskom skrito kamenje se je prožilo.

Polaščal se ga je obup. Prvič v življenju so mu od onemoglo-sti solze zalivale oči. Od besno-

NAVY NURSES TOUR LONDON

A GROUP OF U. S. NAVY NURSES are shown on the grounds outside the House of Commons, London, while on a sightseeing tour after their arrival in England. They are (l. to r.): Ensigns Irene Beck, Jamestown, N. Y.; Frances Beck, Lexington, N. C.; Theresa Musolino, Canandaigua, N. Y.; Anne Fortune, Wilkes Barre, Pa.; Marie Laudenslager, Valley View, Pa.; Margaret Butler of Schenectady, N. Y., and Helen Kensen-berg of Washington, D. C.

sti bi bil razpraskal trdo zemljo.

Temne sence so oznanjale, da solnce zahaja.

"Če me dobi noč, sem izgubljen!" Dobro mu je delo, da se je ozračje ohladilo. Dajalo mu je novo moč.

Grebel je, da mu je krvavelo izza nohtov. Najmanjši kamenček je služil v pporo.

Mrak se je spuščal z roba, ko se je privlekel do skal, katerih se je krčevito oklenil, in je položil glavo nanje, da bi se odpolčil.

Nato se je opotekal od skale do skale, dokler se ni zravnil na vrhu planote.

"Zadnji čas je bil." V hladnem mraku ga je obšla lakota.

Kos kruha je nosil s seboj, toda ga poiziti ga ni mogel. Preveč je bil žejen. Spomnil se je: "Ne-koč je bil tu gori studenec in pa-stirska kočica mora biti nekje."

Iskal je po razritih kamenitih tleh. Mrak se je zgoščeval, pri slehernem koraku je odkrival novo prevaro.

Noga se mu je izgubljala v razpokah.

"Nikamor več!" se je odločil. Pred seboj je zagledal nekaj stoječega, svetilkastega.

Obstal je. Iz skalnatih tal je molelo belo mecesno deblo, razpenjajoče dvoje krivenčastih, pohabljenih vej. Bilo je slečeno do golega, niti ene vejice ni imelo.

Sede se je oklenil debela, kakor bi položil roko krog živega vrata.

Telo je bilo brez moči. Sladko je zaspal. Koliko časa je ležal,

Martin je gledal. Ves dan je prebil med skalami; zmagoval je nad njimi; za pol stopinje, za pr-jem prstov je preliv pot. Ka-men mu je bil tako domač, kakor postelj v stanu.

Zdaj pa je oživela temna pra-nina in gora. Tajinstveni žam-se je prelival, od vsepovsod se silila vanj nevidna bitja.

Martin se ni mogel potem ni-koli več domisliti, kaj se je zgo-dilo, ko je zopet sedel na skalo.

Oko je gledalo, pa ni vedelo kaj gleda. Uho je poslušalo, ni doznalo.

Na levi sta se gledala Koca in Grintovec, v tančico zavito stala Skuta. Med njimi je tajna beseda. Hitreje so kro-z zvezde v prostranstvu, od spo-daj je dihala globel.

Skale so živele. Beli meces je stal dvakrat večji in močnejši od njih.

Martinov duh je pozabil na- Ni se spominjal Lize, ne Jerač-ve, vse je ugasnilo.

(Dalje prihodnjic.)

Razni mali oglasi

"PIPE MACHINE" operatorji.—Da-bra plača in udobne delavske okoli-šine. MILLER SUPPLY CO. 210 So. Sawyer Ave.—Crawford 3400.

NA PRODAJ

120 akrov farma z živino in orod-jem. 60 milj iz Chicago.—Jirus, 182 S. Drake. Crawford 2834.

NA PRODAJ ALI V ZAMENO kokejša farma, 1 akor. Hlisa glavni cesti, blizu Chicago.—Jirus, 1823 S. Drake, Crawford 2834.

DEKLETA IN ŽENE

Izkušene ali brez izkušnje. V naučimo za dobro stalno pozicijo likanje in čiščenje madežev. Artisan Cleaners, 739 So. Cicero Ave.

POTREBUJEMO kurjača za "green house". 1 parni kotel s štokarjem. Stalno delo. Krowka Bros, 541 N. Western ave.

Najzanesljivejšo dnevno d-lavsko vesti so v dnevniku "Prosveta". Ali jih čitate vsak dan?

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene zmerna, unliško delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4994

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in pristoje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine ali eni naročnik. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlana \$6.00 za eno leto naročnino. Kar pa člani še plačajo pri vstopu \$1.20 za tednik, se jim to pristoje za naročnino. Torej sedaj ni varoka, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo.—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bo moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znifati datum za to vsoto naročnika.

Cena listu Prosveta je:	
Za 12 delov dni v Kanado \$6.00	Za 12 delov dni v okolico je \$7.50
1 tednik in 4.80	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.60	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plam in si naročite Prosveto. List, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.

2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo polijem naročnino na list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. družine št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sleden-članov moje družine:

2. Čl. družine št.

3. Čl. družine št.

4. Čl. družine št.

5. Čl. družine št.

Mesto Družna

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

Beli mecesen

Juš Kozak

(Se nadaljuje.)

"Martin, nič ne hodi. Ne smeš zaradi Lize," je jokaje prosila Jeračeva. "Veš, danes sem pri-smojena, enkrat v letu sem pri-smojena. Lepo te prosim, zaradi Lize ne hodi!"

"Tiho bodi in pij! Če sem re-ke, sem rekel."

Zapustil je krčmo in potkal pri Lizi. Čul je ihtenje, toda vrata so bila zapahnjena.

"Zbogom, Liza!" je pozdravil mrko in izginil.

"Boste videli, da pojde, obsed-lo ga je!" so ugibali v bajti.

Jeračeva pa je pijana nasla-njala glavo na mizo. "Danes ne maram nobenega, nobenega."

Martin je spal do prvega so-mraka. Nato se je dvignil in za-pustil stan.

Nevidno se je noč izgubljala pod smrekami. Tiho je hodil in oprezoval.

"Če bog da, jih prinesem. Tam že nisem plezal." Čez čas je zo-pet premišljal: "Čudna ženaka, ta Jeračeva. Kako se pajdaši!

Naj jih ima, nekaj veselja, mo-ra imeti."

Ko so solnčni žarki žgali ska-lo, se je Martin vzpenjal po gra-pli. Stara ženica je nabirala ar-niko.

"Kam pa, Martin?"

"V Kalce."

"Po tej plati?"

"Po tej, mati."

"Uprla je roke v bok in zma-jevala z glavo. "Norcem ni po-moči!"

Martin se je široko zasmeljal: "Pa je res tako, mati!"

Med zadnjimi smrekami je obstal pred njim širokoprsi go-šar. Nekaj trenutkov sta se na-peto gledala. Kakor bi se zbal ognja v Martinovih očeh. Z močnimi zadnjimi nogami se je pognal po pečini navzgor. Ka-menje se je rušilo, Martin je čakal.

"Tudi tod se pasejo, gotovo imajo stezo."

Hodil je naravnost čez suhi plaz, dokler ni obstal pred na-vpično steno, ki je zastavljala pot.

"To je prižnica, pravijo, da se že gamz ne drzne preko." Po-gledoval je na desno in levo.

Toda trma je rasla. V ozki

razpoki je zastavlil nogo, poizku-sil in obvisel kakor pribit v ste-ni. Pred njim je gola, vroča ska-la, nad njo pekoče nebo. Prav zgoraj je ugledal čez rob mo-leče ruševje.

Filmaka igralka Virginia Bruce.